

ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΜΑΣ ΝΑΥΤΙΚΟ

Ο ΚΑΠΕΤΑΝ ΣΟΥΡΜΕΛΗΣ

Ένας Μυκονιάτης εμποροπλοίαρχος πού έδραματοποίησε στην Έπανάσταση τής Κρήτης. Τα γεγονότα τού 1866. Η «Ένωσις» και ο στέλος τού Χέβερτ Πασσά. Μιά ναυμαχία κοντά στη Σύρα. Δραματικά επεισόδια. Ο θυμός τού Τσουμπή. Ο Σουρμελής και ο Ίταλδος κυβερνήτης. Ο θάνατος τού γενναίου ναυτικού.

Έωςφόθηνε ο θυμός μέσα στο μεγάλο σχολείο των τριχημικών και των κινδύνων που άνδριζει την ψυχή για γενναίες πράξεις.

Όνομαζόταν Νικόλαος Σουρμελής και γεννήθηκε στη Μύκονο. Μέχρι τού 1886 ήταν άγνωστος εμποροπλοίαρχος. Αλλά τό έτος έκεινο άναψε ή μεγάλη Έπανάσταση τής Κρήτης πού συγκινούσε κ' ένθουσίαζε όλoκληρο τον Έλληνισμό. Έναντιον των έπαναστατών ή Τουρκία είχε στείλει μυριάδες στρατό. Τριανταπέντε Τουρκικά πολεμικά ένερχόσαν άποκλεισμό τής ήρωικής νήσου, ζώνοντας την σάν με άλυσίδα. Μερικά Έλληνικά ίστοφόρα, πού προσάθθησαν να σπάσουν τόν άποκλεισμό, πιάστηκαν άπό τά περιπολούντα Όθωμανικά και τό πλήρωμά τους κρεμάστηκε στή ξέρα.

Τότε ή Έπαναστατική Έπιτροπή, πού διηύθυνε άπό τας Άθήνας τόν άγώνα, άγόρασε τρία άτμοκίνητα τού τελευταίου συστήματος—τά όποια είχαν ναυπηγηθή για τόν έμφύλιο πόλεμο των Αμερικανών—και τά όνόμασε Α ρ κ ά δ ι. Έ ν ω σ η και Κ ρ ή τ η. Ήταν άπό τά λεγόμενα «ταχύπλοα».

Τό «Αρκάδι» άρχικός όνομαζόταν Ο ν ε ι ρ ο (άγγλιστί Ν τ ρ ή μ) και σάν όνειρο στάθηκε ή ζωή του. Άφού έκανε 21 ταξείδια στην Κρήτη, στις 7 Αύγουστου 1867 πολιορκήθηκε στην παραλία των Σφακιών άπό έχθρικά εΐδωρα και χτυπήθηκε άπό μία όβριδα ή όποια έσπασε τόν ένα άπό τούς τροχούς του. Και ό πλοίαρχος Κουρνετής, βλέποντας ότι δέν μπορούσε να ξεφύγη, διηύθυνε τό πλοίο με όρημύ έναντίον τού Τουρκικού «Ι τ ζ ε δ ι ν» με τό σκοπό «έ μ β ο λ ή ς» δηλαδή να τό τραχή και να τό βυθίσω! Αλλά μία τέτοια τολμηρή έπίθεση ήταν καυκαλισμένη σέ άποτίχια, γιατί τό «Ι τ ζ ε δ ι ν» ήταν ψηλότερο. Και ό Κουρνετής, στην άπελπισία του, έρριξε τό πλοίο του στή ξέρα. Τό «Α ρ κ ά δ ι» ήταν γεμάτο έθελοντάς. Στην άταξία τής άποβίβασης, ή βάρκες άναποδογυρίστηκαν και μερικοί άπό τούς έπαναστάτες πνίγησαν, καθώς και ό άξιωματικός Κοσονάκος. Τό «Α ρ κ ά δ ι» σέ λίγη ώρα βυθίστηκε.

Μετά την κατιστροφή τού πλοίου άπέναντί, την έπανάστασι τής Κρήτης ανέλαβε να την έναντιζή και την έφοδιάζη ό πλοίαρχος Σουρμελής με την «Έ ν ω σ ι» και καμιά φορά με τό τρίτο πλοίο, την «Κ ρ ή τ η». Έκανε 25 ταξείδια έν όλω ατά τά όποια έβγαλε στο νησί 4.000 έθελοντάς, 7.000 κιβώτια γεμάτα όπλα και σφαίρες, 16.000 δέματα με ρουχισμό, όφθύλες, φάρμακα και 52.000 σακιά άλευρι. Δέν έφει κανείς να πρωτοθαυμάσει σχετικώς. Τήν άφοβία του στις τρικυμίες ή τά τεχνάσματα με τά όποια ξεγελοΐσε τούς Όθωμανούς τού άποκλεισμού. Ο καπετάν Σουρμελής γνωρίζοντας τό ραχάτλημα των Τούρκων και τή μικρή άντιχή τους στη θάλασσα, έδιάλεγε τίς πιο τρικυμιένες και σκοταδερές νύχτες για να πλησιάζη στή Κρητική παραλία. Έτσι κατορθώνε, πάντα άσφαλός, να τρωπήνι στή μικρά λιμανάκια τού νησιού, έχοντας πλότο τό φημισμένο Κρητικό Τζαρδή.

Αλλά με όλα αυτά τού έτιχε πολλές φορές, ένώ έκοντοζύγως στην Κρήτη, να βρεθί μπροστά σέ κανένα Τουρκικό καταδρομικό, τό όποιον όρμούσε καν'ένανω του. Τότε ή «Έ ν ω σ ι ς» έβαζε όλη της τήν ταχύτητα, και βοηθουμένη άπό τό σκοτάδι, έφερχε μακριά στο Κρητικό Πέλαγος, ώς πού την έκανε τό καταδρομικό. Έπειτα όμοσ ό καπετάν Σουρμελής, εανάβριζε πλώρη για τό ίδιο λιμανάκι, έμπαινε μέσα, ξεφερότανε ή τυχα-ήσυχα, ένώ τό Τουρκικό έξακολουθοΐσε να κυνηγά... τή σκία τής «Έ ν ω σ ε ω ς»!...

Άλλοτε πάλι, ένώ ή «Έ ν ω σ ι ς» ξεφερότανε, τρία Τουρκικά πολεμικά έπλησίασαν χωρίς να την ήθουν. Έπειδή όμοσ ήθελε με κάθε τρόπο να τή συλλάβουν, έκαναν σημεία με φωτεινά σαϊ-τάρια ή ρίχναν άσφαίρες κανονιές για να την φοβίσουν και την άναγκάσουν να φανερωθί. Αλλά ό Σουρμελής, πού καταλάβαινε τό τεχνάσμα, έμεινε στή θέση του, έτοιμός να γλιστρήσει και διαφύγη άνόμεσο άπό τά έχθρικά πλοία με όλη τή δύναμη τού άτμου, όπως έκανε μία νύχτα στο Φόδελε και σέ άλλα παραλία. Πολλές φορές έπροσπαθώνε τή φυγή τής «Έ ν ω σ ε ω ς» και ό ίσκιος των Κρητικών βουνών πού βρίσκονται κοντά στις άκτές.

Αλλά και τά Τουρκικά πλοία δέν μπορούσαν να συμπλακούν με την «Έ ν ω σ η» όταν ήταν έξομαχισμένα. Μία νύχτα, στην άκτή, την λεγομένη Τρυπητή, ένα Τουρκικό πολεμικό είδε την «Έ ν ω σ η» να περνά μπροστά του, αλλά περιορίστηκε μόνο

ν' άνάγη πυρσούς. Και ό Σουρμελής ειπε : — Μπρόβο ! Μας φέγγουν για να μη σκοτανόψουμε !

Καμιά φορά άναγκαζότανε να φέρνη βόλτες όλόκληρος ήμέρας γύρω άπό τά νησάκια πού εινε κοντά στή Κρητική παραλία, για να βρη εύκαιρία να πλησιάση στην Κρήτη και να μη σέ λιμάνι. Κατα τίς ήμέρες αυτές άνησυχούσαν τρομερά στες Άθήνας και στή Σύρα και πολλές φορές γίνηκαν και λειτανειές «ό π έ ρ τ ή ς δ ι α σ ώ σ ε ω ς τ ή ς Έ ν ω σ ε ω ς, τ ο υ Έ θ ν ι κ ο υ σ κ ά φ ο υ ς»! Τέλος, όταν ή έφτά συνθηματικές κανονιές άνήγγελλαν την εμφάνισι τού πλοίου πού έγύριζε άπ' την Κρήτη, ό Συριανός κατέβαιναν στην προκυμαία με άλαλαγμούς: χαράς και ή χαϊμαλάς έσήμαιναν τόν έρχομό τού καραβιού, στο όποιον συγκεντοΐονταν τόσες έλπίδες. Κατά τό πρώτο ταξείδι τή, τόν Οκτώβριο τού 1866, ή «Έ ν ω σ ι ς» διέτρεξε μεγάλο κίνδυνο άπό την τρικυμία κ' έπαθε σημαντικές ζημιές. Άλλοτε πάλι, ένώ την έκυνηγοΐσαν οι Τούρκοι κοντά στο Γαΐδ', ή μηχανή της έπυραυτώθη—κοκκίνησε άπό την πολύ φωτιά—και ή «Έ ν ω σ ι ς» άναγκάστηκε ν' ανακόψη τό δρόμο, για να μην πάθη έκρηξι. Εύτυχώς όμοσ και τό Τουρκικό πολεμικό είχε πάθη την καταδωξι και' έτσι ή «Έ ν ω σ ι ς» έφθασε στή Σύρα.

***

Τό πλήρωμα τής «Έ ν ω σ ε ω ς» ήταν διαλεκτό, άποτελούμενο άπό ναύτες πολυταξιδευμένους, θαλασσολόικους, στους όποιους ό καπετάν Σουρμελής είχε μεταδώσει την ψυχραιμία του και τόν ένθουσιασμό του. Τό ξεφόρτωμα των τροφών και πλειοφοβίων γίνονταν με καταπληκτική ταχύτητα. Οι ναύτες πολλές φορές έμπαιναν ως τή μέση στη θάλασσα για να κουβαλούν κιβώτια και σακιά. Και να λογαριάση κανείς ότι ό χειμώνας τού 1867 ήταν έξαιρετικά όρμηξ, με χιόνια και βοροιάδες! Δεκαοχτώ Κρητικοί πέθαναν άπό τό κρύο μία νύχτα πού ή «Έ ν ω σ ι ς» ξεφερότανε στην παραλία τού Αγίου Βασιλείου. Άπειρα γυναικόπαιδα πού περϊ μεταν βαπόρι για νάρθουν πρόσφυγες στην Έλλάδα, ξετάνιασαν.

Η «Έ ν ω σ ι ς» δέν είχε μόνο τίς δυσκολίες τής άποβίβασης, αλλά και τής παραλαβής των γυναικοπαίδων. Έπειδή τό πλοίο δέν έπαιρνε ύγιεις έπιβάτας εκείνοι πού ήθελαν να φύγουν κατέφταναν σέ διάφορα τεχνάσματα για να σπάσουν στην «Έ ν ω σ η» και να γίνουν δικτοί. Μερικοί έπήγαιναν κολυμπώντας. Άλλοι πιανότουσαν την τελευταία στιγμή στή σκηνιά ή φάναζαν : — Για τό Θεό, λνίγουμε ! Βοήθεια !...

***

Τέλος ή Τουρκία διέταξε τόν Άγγλότορνο ναυαρχό της Χόβαρτ να καταδιώξη τό πλοίο τού Σουρμελή και να τό βουλιάξη, έν άνάγη και σ' ατά τά Έλληνικά νερά.

Στις 2 Δεκεμβρίου 1868, ένώ ή «Έ ν ω σ ι ς» γύριζε στή Σύρα και άπτεχε 10 μίλλια, ό πλοίαρχος της διέταξε τρία πλοία—μία φρεγάτα και δύο εΐδωρα—άκριβώς άπέναντι τής γνωστής θέσεως Δελαγρασια, πού έπλεαν χωρίς σημαία προς τό Άσπρονι, σημείον κατευθύνσεως τής «Έ ν ω σ ε ω ς». Ο καπετάν Σουρμελής, στην άρχη τά πήρε για Γαλλικά. Άλλ' όταν έπλησίασαν στή 4 μίλλια, έκαταλαβε ότι ήταν τούρκικα, με τό «Ι τ ζ ε δ ι ν» επί κεφαλής!

Η «Έ ν ω σ ι ς» έβαλε όλη τή δύναμη τού άτμου της και συγχρόνος τό πλήρωμά της έτοιμάστηκε να δώση μάχη.

Έξαφνα, τά Τουρκικά έσήκωσαν την κόκκινη σημαία και άρχισαν τίς κανονιές. Αλλά την ίδια στιγμή και ή «Έ ν ω σ ι ς»—πού έπλεε προσπαθώντας να μη παρουσιάση πλευρά στόν έχθρό—έφριξε μία κανονιά με τό πρηναίο πυροβόλο της. Η όβριδα βόηκε τόν άριστερο τροχό τού «Ι τ ζ ε δ ι ν», τό όποιον έπαθε την ίδια ζημιά πού είχε πάθει τό «Α ρ κ ά δ ι», και άναγκάστηκε να ταχθί παραπλεύρως τής φρεγάτας. Ο Σουρμελής όφελήθηκε άπ' αυτό και για άρκετή ώρα έπλεε έτσι ώστε μεταξύ τής φρεγάτας. Η όβριδα βόηκε άπ' αυτό, και για άρκετή ώρα έπλεε έτσι ώστε μεταξύ τής «Έ ν ω σ ε ω ς» και τής φρεγάτας να βρϊσκειται τό «Ι τ ζ ε δ ι ν», και έπομένως ή φρεγάτα να μη μπορη να κανονιοβόληση. Τό πρηναίο κανόνι τού Έλληνικού τραβήξε δεύτερη κανονιά, και ή όβριδα πέφτει και σκάει μέσα στο «Ι τ ζ ε δ ι ν», τό όποιον έξακολουθοΐσε να πυροβολή χωρίς να βρϊσκει τό στόχο του. Έπί τέλους, τό «Ι τ ζ ε δ ι ν» έτοιμάζεται ν' άδειάση όλα τά πυροβόλα του κατά τής «Έ ν ω σ ε ω ς», αλλά δυό όβριδες της σαρώ-

